

ordningen, og det er en generel opfattelse, at et bortfald af ordningen i høj grad vil påvirke institutionernes funktionalitet. Hjalager er dog af den opfattelse, at dette kun er rigtigt, for så vidt angår vækstlaget, idet de mere etablerede kulturinstitutioner inden for visse rammer vil kunne konstituere sig ud af problemerne. Erfaringerne med de senere års effekt af arbejdsmarkedsreformen har også vist, at dette er tilfældet.

For så vidt angår kvalitet er konklusionen, at betydningen her er størst inden for vækstlaget, hvorimod jobtrænings arbejdskraften, med hensyn til de etablerede kulturinstitutioner, kun har perifer betydning i relation til kvalitet. I relation til spørgsmålet om demokratisering og deltagelse er konklusionen, at jobtræningsordningen har mere langsigtede perspektiver, fordi skellet mellem rollen som aktiv deltager og publikumsrollen tildels ophæves, hvilket især gælder inden for vækstlaget. I forhold til de mere etablerede kulturinstitutioner er det snarere de langsigtede perspektiver i form af større tilbøjelighed til fremover at deltage som publikum, der er synlig.

Der er således tale om en analyse, der afklarer og omdefinerer en række af de myter, der findes med hensyn til kulturen som det tredje arbejdsmarked. Der er ingen revolutionerende nyheder, men en god systematik og klare resultater gør området mere synligt. Der er således ingen tvivl om, at kultursektoren som arbejdsmarked er en fordel for det tredje arbejdsmarked, men set ud fra en ressourcebetragtning kan der i høj grad stilles spørgsmål ved, hvorvidt det er hensigtsmæssigt, at man mere eller mindre er afhængig af tidsbegrænset arbejdskraft. Det er ikke rimeligt for de pågældende, og det er ikke optimalt i relation til virksomhedernes drift, og kan samtidig virke som en barriere for

den nødvendige strukturudvikling og effektivisering.

Erik Ravn
kulturel forvaltning
Randers kommune

Lauri Karvonen, *Demokratisering*, Lund: Studentlitteratur, 1997, 124 s.

Den tredje demokratiseringsbølge, som Samuel P. Huntington kalder overgangen til demokratiske styreformer i en række lande i perioden fra 1974 til 1990, har givet anledning til en voksende politologisk litteratur om forudsætningerne for demokrati og demokratiseringsprocesser. Det kan efterhånden være vanskeligt at bevare overblikket, og man må derfor hilse forsøg på at strukturere og vurdere litteraturen på dette område velkommen. Et af de mere vellykkede og overskuelige af slagsen er skrevet af Lauri Karvonen, der er professor i komparativ politik ved Universitetet i Bergen, og som har en baggrund i den svensk-talende del af Finland. Han hævder ikke at give nogen udtømmende indføring i den omfattende forskning på området, men søger at give en introduktion til centrale teorier og undersøgelser om demokratisering, idet formålet angiveligt er at præsentere og diskutere teorier og generaliseringer om de faktorer, som fremmer eller vanskeliggør en demokratisk udvikling.

Bogen behandler seks sæt af teorier om demokratisering. Det første sæt af teorier omfatter de økonomiske forudsætninger for demokrati. Her omtales naturligvis Lipsets tese om, at jo mere velstående en nation er, desto større er chancen for, at den kan opretholde demokrati. Karvonen gennemgår en række mulige

ordningen, og det er en generel opfattelse, at et bortfald af ordningen i høj grad vil påvirke institutionernes funktionalitet. Hjalager er dog af den opfattelse, at dette kun er rigtigt, for så vidt angår vækstlaget, idet de mere etablerede kulturinstitutioner inden for visse rammer vil kunne konstituere sig ud af problemerne. Erfaringerne med de senere års effekt af arbejdsmarkedsreformen har også vist, at dette er tilfældet.

For så vidt angår kvalitet er konklusionen, at betydningen her er størst inden for vækstlaget, hvorimod jobtræningsarbejdskraften, med hensyn til de etablerede kulturinstitutioner, kun har perifer betydning i relation til kvalitet. I relation til spørgsmålet om demokratisering og deltagelse er konklusionen, at jobtræningsordningen har mere langsigtede perspektiver, fordi skellet mellem rollen som aktiv deltager og publikumsrollen tildels ophæves, hvilket især gælder inden for vækstlaget. I forhold til de mere etablerede kulturinstitutioner er det snarere de langsigtede perspektiver i form af større tilbøjelighed til fremover at deltage som publikum, der er synlig.

Der er således tale om en analyse, der afklarer og omdefinerer en række af de myter, der findes med hensyn til kulturen som det tredje arbejdsmarked. Der er ingen revolutionerende nyheder, men en god systematik og klare resultater gør området mere synligt. Der er således ingen tvivl om, at kultursektoren som arbejdsmarked er en fordel for det tredje arbejdsmarked, men set ud fra en ressourcebetragtning kan der i høj grad stilles spørgsmål ved, hvorvidt det er hensigtsmæssigt, at man mere eller mindre er afhængig af tidsbegrænset arbejdskraft. Det er ikke rimeligt for de pågældende, og det er ikke optimalt i relation til virksomhedernes drift, og kan samtidig virke som en barriere for

den nødvendige strukturudvikling og effektivisering.

Erik Ravn
kulturel forvaltning
Randers kommune

Lauri Karvonen, *Demokratisering*, Lund: Studentlitteratur, 1997, 124 s.

Den tredje demokratiseringsbølge, som Samuel P. Huntington kalder overgangen til demokratiske styreformer i en række lande i perioden fra 1974 til 1990, har givet anledning til en voksende politologisk litteratur om forudsætningerne for demokrati og demokratiseringsprocesser. Det kan efterhånden være vanskeligt at bevare overblikket, og man må derfor hilse forsøg på at strukturere og vurdere litteraturen på dette område velkommen. Et af de mere vellykkede og overskuelige af slagsen er skrevet af Lauri Karvonen, der er professor i komparativ politik ved Universitetet i Bergen, og som har en baggrund i den svensk-talende del af Finland. Han hævder ikke at give nogen udtømmende indføring i den omfattende forskning på området, men søger at give en introduktion til centrale teorier og undersøgelser om demokratisering, idet formålet angiveligt er at præsentere og diskutere teorier og generaliseringer om de faktorer, som fremmer eller vanskeliggør en demokratisk udvikling.

Bogen behandler seks sæt af teorier om demokratisering. Det første sæt af teorier omfatter de økonomiske forudsætninger for demokrati. Her omtales naturligvis Lipsets tese om, at jo mere velstående en nation er, desto større er chancen for, at den kan opretholde demokrati. Karvonen gennemgår en række mulige

forklaringer på, hvorfor der findes en sammenhæng mellem graden af økonomisk udvikling og demokratisk styreform, han redegør for kritikken af Lipsets tese, og han omtaler Larry Diamonds analyse af, hvilken status Lipsets tese har i dag. Konklusionen er, at mange års forskning alt i alt har bekræftet tesen, men også at begrebet "økonomisk udvikling" trænger til en nuancering. I denne forbindelse fremhæver Karvonen Axel Hadenius, der gennem sin udforskning af landene i den tredje verden har vist, at den økonomiske udvikling må have effekt på almindelige menneskers daglige liv, og at det navnlig har betydning, om den økonomiske udvikling fører til et øget uddannelsesniveau og mere udbredte læsefærdigheder. Endelig behandles i dette kapitel også - og ret kritisk - Tatu Vanhanens ambitiøse projekt, som har søgt at påvise, hvor vanskeligt det er at forhindre overgangen til demokrati, når de samfundsmæssige magtressourcer udvikles og spredes tilstrækkeligt meget.

Et andet sæt af teorier om økonomiske faktorer behandler jordejet. Her er det selvsagt Barrington Moore og hans tese om, at landbrugsstrukturen er et filter, hvorigennem industrialiseringens politiske effekter slår igennem, der står i centrum. Industrialiseringen og den dermed forbundne økonomiske udvikling er nok en nødvendig betingelse for en demokratiseringsproces, men ikke nogen tilstrækkelig betingelse, idet magtbalancen mellem det jordejende aristokrati og det industrielle og kommercielle borgerskab er afgørende for, om den økonomiske fremgang fører til diktatur i form af fascisme eller kommunisme eller til demokrati. Karvonen redegør både for Barrington Moores tese og kritikken af den, og han fremhæver navnlig indvendingen om, at Barrington Moore ved at koncentrere sig

om de store lande kom til at give en skæv fremstilling af selvejerbønderes betydning i demokratiseringsprocessen.

Et tredje sæt af teorier om økonomiske faktorer betydning for fremvæksten af demokrati vedrører sammenhængen mellem kapitalistisk markedsøkonomi og demokratisk styreform: At kapitalisme er en nødvendig, men ikke tilstrækkelig betingelse for demokrati. Karvonen søger at forklare, hvorfor der findes en sådan sammenhæng, men supplerer sin forklaring om, at det er borgerskabet og middelklassen, der er den centrale demokratiseringsagent - jf. Barrington Moores tilspidsede formulering: "Intet borgerskab, intet demokrati" - med Therborns og Rueschemeyer, Stephens og Stephens' tese om, at det tværtimod er arbejderklassen og dens alliancer med andre sociale klasser, der har den afgørende betydning.

Et fjerde sæt af teorier koncentrerer sig ikke om de økonomiske strukturer, men derimod om de politiske processer som centrale for demokratiseringen. Sådanne transitionsteorier er blandt andet fremsat af O'Donnell, Schmitter og Whitehead og af Terry Lynn Karl. Ud fra elitens og massens relative styrke og de anvendte transitionsstrategier kan der opstilles forskellige veje for overgang til demokrati og ud fra de empiriske erfaringer kan der - som for eksempel Samuel P. Huntington har gjort - formuleres råd til dem, der ønsker at hindre eller fremme en demokratisk udvikling. Disse teorier hviler dog på et løsere grundlag end strukturteoriene, og de råd, der gives, kan synes mere snusfornuftigt konservative end egentlig overraskende. Kort fortalt gælder det for demokrater om at undgå vold, at bevæge sig mod midten og at være parat til at indgå kompromiser!

Som et femte sæt af teorier behandler Karvonen betydningen af det civile sam-

fund og den sociale kapital. Her er det først og fremmest Robert Putnam og hans bog om det civile samfund i det moderne Italien, der diskuteres. Karvonen interesserer sig tydeligvis for - hvad han indrømmer kan være noget af et modefænomen - det civile samfund, og han er uden tvivl meget imponeret af Putnam og hans forskning. Karvonen har dog lidt svært ved at få denne interesse relateret til bogens emne, ligesom han indrømmer, at der udover Putnam ikke er megen empirisk forskning på dette område. Det er afgjort bogens svageste kapitel, emnet er vanskeligt at placere i struktur-proces sondringen, og kapitlets placering bryder derfor bogens logiske struktur.

Det sidste sæt af teorier handler om de internationale faktoreres betydning for demokratisering. Her gennemgås Samuel P. Huntingtons tese om de tre demokratiseringsbølger, og der sondres mellem internationale aktørers - navnlig stormagter, men også aktører som De Europæiske Fællesskaber og den katolske kirke - bevidste påvirkning til fremme for demokrati eller det modsatte og mere spontane processer i form af smitte fra demokratiseringen i et land til andre lande, navnlig til nabolande. Ordet "teori" må her forstås i sin mest brede og mindst krævende betydning, idet der i mangel af egentlig forskning snarere gives eksempler, der kan illustrere pointerne, end forsøg på at teste præcist formulerede påstande.

Afslutningsvis fremhæver Karvonen, at der ikke er nogen enkeltfaktor, der kan forklare alle overgange til demokrati, at demokratisering altså er et multikausalt fænomen, og at faktorernes betydning formodentlig skifter over tid. Medens interne - og især økonomiske - faktorer spillede en afgørende rolle i de første demokratiseringer, har internationale faktorer i dag en stigende betydning. I det afslut-

tende kapitel behandler Karvonen også - noget kortfattet - kulturens og specielt religionens betydning for demokratiseringen. Dette burde nok have været gjort til genstand for en grundigere behandling og kunne have været brugt til at vise, at strukturelle forhold ikke nødvendigvis behøver at være økonomiske.

Bogen er skrevet på klart og letforståeligt svensk og vil egne sig glimrende som grundbog i kurser om demokrati og demokratisering, idet hvert kapitel er forsynet med relevante litteraturhenvisninger. Forfatteren er godt inde i sit emne og formår at formidle stoffet på en pædagogisk måde. Skal der rettes kritik mod bogen, må den rettes mod nogle uklarheder i dens grundlæggende begrebsdannelse.

Titlen er "demokratisering", men de behandlede teorier efterlader nogen tvivl om, hvad det egentlig betyder. Karvonen sondrer mellem demokrati som en styreform og demokratisering som den proces, der leder frem til denne styreform. Demokratiseringsbegrebet hviler således på en procesbetragtning, og hvordan en demokratisk styreform udvikler sig over tid. Centrale spørgsmål er: Hvordan kommer en demokratisering i gang? Hvilke faser gennemgår den? Hvad kan fremme, svække eller standse demokratiseringen? Hvilke faktorer er i så fald afgørende? (p. 25). Men hertil føjer Karvonen spørgsmål som: Fra hvilke historiske og sociale udgangspunkter starter processen? Hvor meget betyder selve udgangspunktet for processens fremadskriden? Med disse sidste spørgsmål udviser Karvonen imidlertid en sondring mellem *processen* for overgang til demokrati og *forudsætninger* for demokratiets eksistens. Som Dankwart Rustow fremhævede så tidligt som i 1970, behøver de faktorer, som bidrager til en demokratisk styreforms ek-

sistens og stabilitet, ikke være de samme, som dem, der bringer en sådan styreform til verden. En funktionel og en genetisk forklaring er ikke det samme. Ofte behandler Karvonen dog ikke spørgsmålet om, *hvordan* en demokratisk styreform realiseres, men *om* den kan realiseres, og med *hvilken sandsynlighed* den kan realiseres (jf. Lipset). Dertil kommer, at Karvonen andre gange beskæftiger sig med *hvilken grad* af demokrati, der realiseres, og om det er et *stabilt* demokrati, der kommer ud af processen. Det er alt sammen relevante og interessante spørgsmål, men bidrager det til en præcis forståelse at behandle dem alle under det samme begreb, "demokratisering"?

Denne uklarhed hænger sammen med, at Karvonen viger tilbage fra et give en klar definition af demokrati. Han siger ganske vist, at han ikke vil arbejde med et dikotomt begreb, men med grader af demokrati (p. 22), og han omtaler Hadenius som et eksempel på, hvordan man med et kompliceret pointsystem kan bestemme grader af demokrati på en skala fra 0 til 10. Samtidig hævder Karvonen, at ingen af de andre forfattere, som han omtaler, benytter sig af en demokrati-definition, som er væsentlig anderledes end den, Hadenius bygger sin operationalisering på (p. 23), nemlig kombinationen af de to dimensioner lige og almindelig valgtret og grundlæggende frihedsrettigheder. Problemet er her, at selv om denne fælles demokratiforståelse *kan* føre til, at forfattere taler om grader af demokrati (for eksempel Dahl), behøver de ikke gøre det (for eksempel hverken Lipset eller Barrington Moore), og derfor åbnes der op for, at "demokratisering" hos Lipset kan betyde *sandsynligheden* for stabilt demokrati og hos Barrington Moore *endestationen* liberalt demokrati frem for fascisme eller kommunisme som

resultatet af politiske forandringer over flere hundrede år. Og i kapitlet om kapitalismen som en nødvendig, men ikke tilstrækkelig forudsætning for demokrati, er demokrati alligevel blevet til et dikotomt begreb, og procesbetragtningen er gledet i baggrunden!

Det er imidlertid ikke blot i den afhængige variabel, at der er visse uklarheder. Det samme gælder opdelingen af de uafhængige variable. Karvonen sonderer (pp. 74-75) mellem struktur og proces samtidig med, at han antyder en sondring mellem struktur og aktør (note 1, p. 74). Det er imidlertid ikke ganske klart, om han mener, at disse sondringer er sammenfaldende. Det er i hvert fald ikke umiddelbart indlysende, at de er det. En procesanalyse behøver således ikke alene fokusere på aktørerne, deres bevidsthed, strategier m.v., jf. Karvonens egen omtale af de spørgsmål, som en procesanalyse stiller. Strengt taget skulle en bog om "demokratisering" koncentrere sig om procesanalyser og ikke gå ind på analyser, som fokuserer på forudsætningerne for, at demokratiske styreformer eksisterer, altså *om* de eksisterer, uanset *hvordan* de er kommet til at eksistere, jf. sondringen mellem funktionelle og genetiske forklaringer.

Trods dette omhandler det meste af Karvonens bog strukturteorier, og faktisk er de egentlige procesteorier ret tyndt behandlet. Der er således intet om, hvilke faser demokratiseringsprocesser gennemløber, hvilke elementer der indgår i disse faser, og hvilken betydning det har, om de enkelte elementer kommer i den ene eller anden rækkefølge, for eksempel Dahls tese om, at et stabilt demokrati - eller polyarki for at være helt nøjagtig - har bedre muligheder, når styreformen først liberaliseres ved indførelse af de grundlæggende frihedsrettigheder, og del-

tagelsen senere udvides med indførelse af lige og almindelig valgret.

Trods disse indvendinger kan Karvons bog varmt anbefales. Den lægger netop op til overvejelser og diskussioner af, hvordan centrale politologiske begreber skal forstås, og hvordan de indfanger de faktorer, som har betydning for demokratiske styreformers dannelse og fortsatte eksistens.

Palle Svensson
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Edward C. Page, *People Who Run Europe*, Oxford: Clarendon Press, 1997, 178 s.

Mængden af litteratur om EU er overvældende. Der udkommer en stadig strøm af bøger om fænomenet, og den nedslående kendsgerning er, at de færreste af dem er værd at læse. De stiller ingen præcise spørgsmål og giver derfor ingen interessante svar. Deres mission er tilfredsstillelsen af et marked, som åbenbart ikke er til at mætte.

I det perspektiv er Edward Pages bog en kærkommen overraskelse. Den skal ikke læses for sit originale teoretiske perspektiv, for det er ganske fraværende. Man skal heller ikke vente hverken dristige hypoteser eller avancerede analyser. Bogens ærinde er langt mere jordbundet. Page spørger ganske enkelt: Hvad er EU for en størrelse, hvis vi ser på den som organisation og som politisk institution? For at besvare dette brede spørgsmål, tager han fat i nogle af de forestillinger, der trives om EU, og han viser gennem en velunderbygget empirisk analyse, at de som oftest har karakter af myter. Det er

lutrende for fagpolitologen, som gør sig tanker om EU uden det helt solide faktuelle element. Det ville også være lutrende for en dansk EU-debat, som i alt for høj grad trives på mytiske forestillinger om, hvad EU er på godt og ondt.

Bogens opbygning er simpel. Da EU er en fælleseuropæisk organisation bestående af et antal institutioner med hver sine funktioner, er det første spørgsmål, om EU kan ses som en organisatorisk helhed. Svaret er nej. På tilsvarende måde vises det, at kommissionen med dens 23 generaldirektorater og adskillige tjenester ikke udgør nogen enhedsorganisation. Den er organisatorisk og personalepolitisk splittet på samme måde som andre store, herunder også de nationale, administrative systemer er det.

Men det må da betyde noget, at EU som fælleseuropæisk organisation rekrutterer medarbejdere af forskellige nationalitet. Det er utvivlsomt rigtigt, siger Page. Men det betyder ikke, som det ofte hævdes, at stillinger i EU besættes efter et nationalt kvotesystem. Tværtimod er der store forskelle med hensyn til landenes repræsentation i EU's administrative system. Andre påstande kan tilsvarende afvises som myter. Det gælder for eksempel forestillingen om et EU, hvor i det mindste alle betydningsfulde poster besættes gennem enten regeringernes "plantning" (parachuting) af loyale embedsmænd i faste stillinger eller gennem udlån (secondment) af tilsvarende betroede folk til kommissionen.

Jamen, er det da ikke sådan, at det er de store lande med Frankrig og Tyskland, som har sat sig på EU-apparatet? Eller sådan at de sydeuropæiske lande med deres patronage- og klientel-traditioner misbruger systemet på bekostning af de nordvesteuropæiske medlemslande med deres stærke weberianske traditioner?